

ЛЕМКІВЩИНА

ЛЕМКОКРАЇНИ

№2 (74)
травень-серпень 2010 р.

Газета заснована
29 квітня 1994 року

ЧАСОПИС ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА»

XII ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ ЛЕМКІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

м. Монастириськ, 7-8 серпня 2010 р.

Лемків і нелемків на Фестивалі в Монастириську ніколи не бракувало, але цього року побиті усі попередні рекорди. Тернопільські газети писали, що 12-а Лемківська Ватра збрала 70 тисяч осіб. Навіть, якщо гостями свята була половина цієї цифри, то це і так дуже багато, порівняно з попередніми роками.

Передусім маємо дякувати голові Тернопільської обласної державної адміністрації Михайлові Цимбалоюку. Всезнаючі люди кажуть, що в нього лемківські коріння. Може і так. Бо він особисто опікувався підготовкою і проведенням цього Фестивалю. Кілька разів проводив наради з керівниками відповідних управлінь області та керівництвом району в своєму кабінеті та безпосередньо в урочищі Бичова. Окремі з них, як от служби МВС і МНС днювали і ночували на Ватряному полі. В підготовці Фестивалю також допомагав голова обласної ради Олексій Кайда. Тому свято виділялося своїм розмахом і високим рівнем організації.

Його учасниками були лемки з багатьох областей України, Польщі, Словаччини, Сербії, США, Канади, Молдови, Росії. Серед іменитих гостей - проф. Ольга Бенч - заступник Міністра культури і туризму України (лемкин з Гутиська), Михайло Вишиванюк - голова Івано-Франківської облдержадміністрації, Анатолій Француз - Герой України, генерал-полковник міліції (урод-

гостей - проф. Ольга Бенч – заступник Міністра культури і туризму України (лемкиня з Гутиська), Михайло Вишиванюк – голова Івано-Франківської облдержадміністрації, Анатолій Француз – Герой України, генерал-полковник міліції (уродженець Монастирська), Христина Стебельська – народна артистка України, головний редактор Першого Національного телеканалу (уродженка Скалата), Микола Мушинка - фольклорист і етнограф, академік Національної Академії наук України (Пряшів, Словаччина), доц. Володимир Ролецький – голова СФУЛО (Львів), Василь Шлянта – заступник голови Об'єднання лемків Польщі, Іван Попович – народний артист України (лемко із Закарпаття).

Напередодні свята, поряд із лемківською капличкою, було споруджено оригінальну дерев'яну дзвіницю. Фундатором цих будов став Герой України, голова агрофірми «Мрія» Іван Гута.

Свято, як завжди, почалося хід-парадом учасників по місту – від Будинку культури до автостанції, де їх чекали автобуси на Бичову.

Урочисте відкриття Фестивалю відбулося о 13.00 год. Вступне слово виголосив голова ВУТЛ Олександр Венгринович. Під звуки «Ще не вмерла» підняли Державний прапор України, а під урочисту пісню «Гори наші» - знамено ВУТЛ.

На Взятяному полі відкрили «Мердакову хату» і виставку з 16 скульптур лемківського різьбяр Івана Мердака – уродженця Райського (п-т Лісько), який жив у Тернополі, а три роки тому помер у Херсоні. Хата-садиба має започаткувати, за словами голови облдержадміністрації М. Цимбалюка, лемківське село – «музей просто неба», в якому будуть зберігати культуру, побут і традиції Лемківщини. Воно діятиме не лише під час фестивалю, а цілорічно. Зокрема в Новорічно-Різдвяні свята планується провести «Лемківську коляду».

Протягом двох фестивальних днів у концертній програмі взяли участь біля 50 мистецьких колективів та окремих виконавців із трьох областей Західної України, міст Києва, Житомира, Луганська, гості з Польщі. Своє мистецтво дарували народні та заслужені артисти України Іван Попович, Михайло Мацялко, Тарас Яницький, Роман Рудий, Марта Шпак, Ольга Молодій, Мирон Блащизак, бандурист Віктор Мішалов з Австралії.

Народну творчість представляли біля 70 народних майстрів. Тут можна було оглянути і придбати вишиванки і вишивані рушники, різьблені тарілки, ткацькі та гончарні вироби, при-

Продовження на с. 2.

XII Всеукраїнський Фестиваль лемківської культури

Закінчення.

краси з бісеру. Василь Бардачевський в присутності глядачів виготовляв горщики, вази, тарілки.

Кожен із літніх учасників свята відчув тепло рідного дому, мав змогу побачитися зі своїми країнами, поділитися турботами і радостями. А молодь пройнялася любов'ю до Лемківщини – далекого і водночас близького краю батьків, дідів і прадідів. Заслуховувалася мелодійними піснями і темпераментними танцями – обертаном і чардашем. Від заходу до сходу сонця грілися і співали біля вогнищ, танцювали до знемоги на майданчику біля сцени.

Від 22.00 год. почалася молодіжна забава, на якій пригравали гурти «Соколи» з Дрогобича та «Отава» з Тернополя, дуети «Червоне і Чорне» (Ярослав і Валентина Теплі) з Житомира і незмінні лемківські музики Микола та Ярослав Гарбери з Чорткова. Цього разу небо змилосердилося над ватряними: лише опівночі пройшла короткочасна злива. Вона вивела з ладу на дві години музичну апаратуру.

Недільний ранок розпочався прозаїчно – з прибирання організаторами і волонтерами Ватрянного поля від сміття. Відтак відбулася Служба Божа за участю 13 священників і церковного хору з Монастириська. Посвячена дзвіниця і дзвін, названий на честь св.Івана Хрестителя. Концертна програма продовжилася і закінчилася навіть пізніше запланованої 18.00 год.

На сторінках «Нової Тернопільської газети» (11-17 серп. 2010 р.) імениті гості поділилися враженнями від цьогорічної Ватри. Ольга Бенч: «Усі вражені високим рівнем організації свята. Направду ми тут відчули європейський рівень. Це для лемків великий подарунок. Ми вперше маємо від області таку величезну підтримку». Іван Попович: «Колись, років надцять тому, я був в Америці на подібному лемківському фестивалі. Зізнаюся, думав тоді: «Боже, от якби нам в Україні організувати таке свято!» Нині, коли я побував на «Дзвонах Лемківщини», зрозумів: ми не те, що догнали, а переогнали Америку!»

Ігор ГАНЧОВА.

Отцю 9-ру Дмитрові БЛАЖЕЙОВСЬКОМУ – 100!

**Вітає Мирослав Сенік -
голова Львівської обласної ради.**

Біографічна довідка:

Церковний діяч УГКЦ, доктор богослов'я та історії, майстер художньої вишивки Дмитро Блажейовський, син Теодора, народився 21 серпня 1910 р. в с. Вислік Горішній (п-т Сянкі) на Лемківщині. У 1930 р. закінчив гімназію у Перемишлі. Студював у Празі. У 1933-46 рр. вивчав філософію, теологію та церковну історію в Католицьких університетах в Римі. Рукоположений 1939 р. в сан священника. З 1946 р. мав кілька парафій у США, остання у Гюстоні. В 1973 р. переїхав до Риму, де займався науково-богословськими дослідженнями. Протягом 1979-2002 рр. написав 13 праць з історії Української Церкви і видав 15 альбомів «Українські релігійні вишивки». У творчому доробку Майстра понад 250 вишитих ікон. Його ікони виставлялися в Україні (Львів, Тернопіль, Івано-Франківськ, Київ), Бельгії, Італії, Німеччині, США, Канаді. У Львові (пр. В. Чорновола, 2А) 6 травня 1999 р. відкрився Музей вишиваних ікон та образів о. д-ра Д. Блажейовського. Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня (2006), медаллю Папи Римського

«Христос – наш мир» (2008).

З нагоди 100-ліття від дня народження відомого Мистця і Науковця 21 серпня 2010 р. у Національному академічному українському драматичному театрі ім. М. Заньковецької у Львові відбулася Урочиста академія. Дивувалися всі, хто отримав запрошення на ювілей до 100-літньої людини. Потім дивувалися його феноменальній пам'яті, внутрішній силі духу, енергії та оптимізму, коли він ділився в переповненому залі своїми спогадами і мудрими думками. Ось деякі з тих, що вдалося занотувати:

Я все життя те й робив, що працював: учився, творив парафії, писав і вишивав. Вакації собі не дозволяв, бо маю лемківську впертість.

Хочу поширювати вишивку, щоб люди мали

Співає Софія Федина.

ікони по хатах, як це здавна було. Нині рідко де побачите портрети Шевченка чи Франка. А так не має бути. Образи мають нести національне чи релігійне значення. Хочу вишивкою піднести українську свідомість.

Ікона – то вікно у прийдешній світ, від якого йде на нас ласка Божа і благодать.

В українців кожен хоче керувати, головню для власної користі. Не бачу правдивого патріотизму. Навколо – байдужість. Кожен живе сам по собі: моя хата скраю. Відсутні почуття національної спільноти. Коли немає віри – немає любові до Бога і до людей. А скільки в Україні різних партій і церков! Церква повинна бути єдина.

В Україні немає належного релігійного ні національного виховання. Дати відповідне виховання дітям є першим обов'язком родичів. Що вкладаєте в голову і серце, те й буде мати.

Ярослав КОВАЛЬЧИК

Фото І. ДУДИ.

ПОДВИГ ЄВИ ГИРИ

20-24 липня минулого року ми побували в Польщі на Лемківській Ватрі у селі Ждині, що на заході Лемківщини. Це чудовий край Beskidy. Розташований на північних схилах Західних Карпат, яку називають «Українською Швейцарією». На фестивалі Лемківської культури ми познайомилися з місцевим лемком на ім'я Петро Гира. Він запросив нас у гості в село Конечна, що на польсько-словацькому кордоні. Ми побували в лемківській дерев'яній православній церкві імені святого Василя, що збудована у XVIII столітті. Милувалися красою курорту Криниця, Климківським водосховищем, на дні якого навічно поховане лемківське село Климківка. Машиною їздили і на південні схили Лемківщини, у Словаччину. Відвідали села Зборів, Стебник, Стебницька Гута, Бехерів, міста Бардеїв, Свидник. Казкову красу Карпат сфотографували.

Повернувшись у Північну Лемківщину, Петро Гира та його мати Єва Гира показали своє повністю автоматизоване фермерське господарство. Вони утримують 14 молочних дійних корів. На фермі чистота, підлога виложена плиткою, автоматизовані дійні апарати, денне світло, автопоїлки, трубопроводи, проведені від приміщення фільтрації молока до срібних резервуарів зберігання молока. Приїжджає молокозів і перекачує молоко. Квитанцію про оплату видають на руки. Все це управляється комп'ютером. Біля ферми розташовані 20 гектарів пасовища для корів, огорожені спеціальним електричним дротом-пастухом (5 вольт напруги). А через дорогу розташовано ще 20 гектарів поля. Податків держава не вираховує з фермерів, а навпаки дає дотації фермерським господарствам по 2000 злотих. Євросоюз надає дотації по 2000 євро. Пані Єва отримує пенсію 2000 злотих. Місячний дохід фермерського господарства в середньому складає 5000 злотих. Ми запитали: а по якій ціні Ви здаєте молоко державі? Нам відповіли, що за 1 літр молока отримуємо 1 злотий. А скільки коштує 1 літр молока у магазинах у Польщі? Петро Гира сказав, що коштує 1 злотий 87 грошів. А ми задумалися: а чому у нас в Україні доярка за 1 літр надомного молока отримує 20 копійок, власник «прихватованої» ферми здає державі по 1 гривні, а в магазині 1 літр молока коштує 7 гривень?... Чому це так?

Нас Петро Гира і Єва Гира запитали: чи варто тепер вступити Україні в Євросоюз, чи ні?

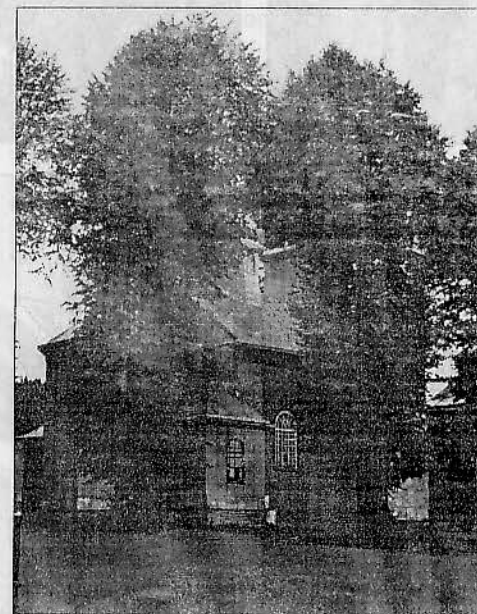
На фото 2008 р.: Петро (син) і Єва (мати) Гири біля власного будинку; Лемківська церква св. Василя XVIII ст.

Ми погодилися, що варто вступати до Євросоюзу, але потрібна думка всіх громадян України. Ми зацікавилися церквою, що навпроти будинку. Біля неї таблиця, написана українською і польською мовами: церква збудована у XVIII столітті, реставрована у 1903 році.

Пані Єва задумалася і розповіла нам цікаву історію про депортацію, операцію «Вісла», як поляки хотіли спалити церкву і як їй вдалося врятувати її від руйнування.

Гира (Дямба) Єва Андріївна народилася в 1933 році. Чоловік Гира Андрій, син Данила, теж народився у цьому селі. Мають троє дітей. Сини Іван і Петро, дочка Ганна. Іван має дітей Грину, Юлію, Марту. Петро ще не одружений, але хоче одружитися тільки з українокою. Вже давали оголошення у тернопільській газеті «Вільне життя», «Свобода», «Тернопільська газета», «РІА плюс», але марно. Ганна має Максима та Ірину.

Наші предки проживали тут спокон віків. Пережили різні віки, але такого лиха, як депортація, такого страхіття і горя, ще не було. В на-

шому селі, далі розповідала пані Єва, було 65 номерів будинків. Коли проводилася в 1944-1951 роках депортація і операція «Вісла», село було спалене, залишилося 10 хиж серед них – наша. Але нас, всю сім'ю, депортували до Шпротави, біля Вроцлава. Але ми та інші односельчани повернулися назад у кінці 1947 року. Нас знов виганяли, а ми 1949 року знов поверталися... так ми залишилися в Конечній.

В 1951 році розпочалася знову біда. До нашого села приїхали 12 польських ксьондзів, міліція з робітниками. Вони почали розбирати нашу церкву. Я організувала всіх людей, щоб врятувати церкву, розповіла пані Гира. Ми звернулися до ксьондзів: чому Ви розбираєте нашу церкву? Вони відповіли, що мають дозвіл із повіту Горлиця розібрати церкву. Я звернулася до нашого знайомого начальника пограничної застави, поручника, про допомогу. Він був добрий чоловік і зрозумів наше становище. Якби про це довідалося його військове керівництво, на який бік він пристав, його б чекало страшне

покарання. Він привів свій гарнізон пограничників і оточив церкву, відігнавши робітників і польських ксьондзів. Вони в свою чергу викликали польську міліцію. Ці оточили село. Розпочалося тритижневе озброєне протистояння. Могла виникнути ситуація перестрілки і загинули би люди.

Розпочалися переговори і, щоб вирішити цю проблему, поїхали до Варшави. Але міліціонери не хотіли когось пропустити до Варшави. Вечором Єві через кордон міліції вдалося пройти. Сказала, що тітка Анелі Гойсенічки хвора і йшла по молоко. Міліціанти спіймали, хотіли бити і розіляли їй молоко. А опівночі чоловіки мали доїхати до станції Горлиця, а звітдам о 3 годині ночі їхати поїздом до Варшави. У Варшаві після довгих переговорів вдалося отримати документ, що забороняється руйнувати церкву. Польські ксьондзи і міліціанти були змушені відступити. Ця поразка їх дуже розлютила, вони почали людям мститися. Почали людей арештовувати і відвозити до Горлиць. Там їх били, катували, потім обливали водою. Їх цікавило тільки одне: хто zorganizував людей для захисту лемківської православної церкви?... Дуже сильно побили чоловіка Андрія Гиру. Він був дяком у церкві. Єва Гира співала у церковному хорі. Церква розташована навпроти їхнього будинку через дорогу, що проходить через село на південь: Словаччина починається через 500 метрів. Але він не видав своєї дружини, матері трьох дітей, яку поляки могли просто вбити, якби вони знали, що це вона все організувала. Ніхто не видав організатора пані Єву. Після побиття, чоловіка відвезли до села Конечна. Він дуже довго хворів і від побоїв помер. Пані Єва здійснила подвиг, спасла церкву для односельчан-лемків. Церкву дуже шанують прихожани, які здалеку приїжджають на свята, Богослужіння, урочистості. Біля церкви стоїть таблиця з 2008 року, яка роз'яснює походження церкви, її історію, що ця культова споруда має велику історичну цінність, на українській і польській мовах. У 2010 році таблицю замінили. На ній вже був напис на польській, англійській, німецькій і французькій мовах, що це костюл.

Село Конечна розташоване у мальовничому краї Beskidy, де у сусідньому селі Ждиня щорічно проходить Фестиваль лемківської культури, який відвідують лемки зі всього світу, примножуючи своє багате духовне надбання. Лемки є і лемки будуть у майбутніх поколіннях.

Вікторія і Володимир ШАР'ЯК,
м. Тернопіль.

Лемко з Крениці

ПАН ГУК РОБИТЬ «ГУК»

Закінчення. Поч. у № 72, 73

«На сьогодні стан такий, що комісія комісією, а історія історією – кожен сам по собі» – такий висновок робить пан Гук. Це неправда. Як бачимо, є багато зацікавлених у переписуванні історії не тільки русинів-лемків, але й України взагалі. Колись давно сусіди узурпували наше ім'я та історію народу і проголосили безсоромний постулат, що наш народ не є народ, його мова не є мова, а історія – не історія. Сьогодні, з одного боку, напівлегально, працюють «дослідники карпато-руської» проблеми, творці нової нації та історії. Вони пробують відновити московіфілість, зупинити еволюцію народів, а русина перетворити на «кацапа». В розпорошеному русинсько-лемківському середовищі ці ідеї вміло підтримуються на всіх рівнях, а спритні політики, журналісти і кандидати до владного корита перед виборами обіцяють русинам автономію, розпалюють ксенофобію і геноцид продовжується. З іншого боку, зденаціоналізовані нардепи, яким справа нації, власної землі і народу байдужа, хочуть повернути колесо історії назад. Вони з трибун, через засоби масової інформації відкрито виступають проти демократичного поступу, «требують» другої державної мови, шельмують патріотів. Це новий «троянський кінь», якого пасуть наймані конюхи та розкручують пружину міни сповільненої дії. Щоб відвернути увагу від актуальних проблем, розпорошити національно-свідомий потенціал, примусити народ забути про депортації, вбивства та винародовлення українців у центрі Європи у XX столітті, вони використовують старі більшовицькі прийоми – творять серед українців образ нового ворога, лякають «українізацією», проповідують сепаратизм і ксенофобію.

Колись, у вирішальні часи, Іван Франко, скуруно і трагічно брав у руки голову і питав: Чому у нас відступників так много і чом для них відступство не страшне?

Ми не відступники. І щоб українське суспільство... «врешті довідалося, хто такі лемки насправді!» – заявляємо: ми є такі, якими народилися, ми – українці. Що б ми разом не робили і як би ми не трактували русинів, але це є частина історії європейських держав, це наша рідна історія. Ми не можемо щось змінити, переінакшити або відкинути. Ми тільки хочемо щоб русини-українці Сербії, Хорватії (вони так себе тепер називають), русини і лемки Польщі, Закарпаття, усі русини були однією спільнотою, частиною українського народу і щоб ніколи ворог українського народу не міг діяти проти нього без покарання. Один із львівських делегатів на V з'їзді ВУТЛ говорив: «...нам треба випрямити хребет, нам треба цінити своє достоїнство. Я стверджую, же я русин, а не руський і нікому не хочу дати права на вербування і перешивання русина на москаля». Сепаратизм «не пройде!» Ніколи Венгринович і його побратими не були близькими до Магочі і не будуть. Ними є ті, хто боїться сказати вголос, що він русин, ті, що не можуть виконати завдання і розвалити товариство зі середини, а їм приходить кінець. На злодію шапка горить!

Забути про русинів, тим більше вважати їх ворогами українства, це зрада, це відмова від своєї історії, від свого коріння. Необхідно боротися з діяльністю прихильників нового московіфіліства. Позиція нейтралітету недопустима. Бездіяльність – це потакання злочину. Бур'ян необхідно знищувати відразу, бо інакше він знищить усю ниву.

Хоч говорять, що історія нічого не вчить, але вона повторюється. Народ, який не знає або свідомо перекидає свою історію, має примарне елементарну істину, сказану Г. Скородою: «Сліпі очі, коли затулені зіниці», коли ми самі станемо гордими незалежними українцями, коли ми перестанемо потакати нашим недругам?!

Петро КИТИК, інвалід війни, м. Дрогобич.

СПОГАДИ ТА РОЗДУМИ СТАРОГО ЛЕМКА

Батьківська оселя та рідний край весь час залишаються дорогими і згадуються з великим трепетом, особливо, коли вони були вимушено покинуті. Запам'яталися ті далекі дитячі роки, коли я бігав околищами рідного села Дошниця (Польща), купався в річках, збирав ягоди і гриби у лісі. Пізніше пас корів і допомагав батькам у господарстві, яке обіймало 12 гектарів землі, із них – три гектари лісу, розташованого у масиві Магура. Початкова сільська школа, вже при німецькій окупації, навчила мене читати і рахувати, що вважалось бути грамотним. Але побувавши у повітовому місті, я вперше побачив поїзд, що мене дуже зацікавило і захотілося бути не простим спостерігачем, але й творцем.

Однак, йшла війна, велика та страшна, яка весь час наближалася до наших теренів. І через деякий час вже можна було побачити броньовані машини, танки, спостережні повітряні бої літаків, а пізніше відчуті запах диму від розриву снарядів та бомб. Почали з'являтися партизанські загони, керівником одного із них був наш родич – Лукаш Кітик, що давало повід фашистам для знищення цивільного населення. В цей важкий час 1944 року лемки шукали підтримки у поляків, старалися разом боротися проти фашистів. Але, як тільки була послаблена німецька адміністрація, польські шовіністи почали масово знищувати паростки української інтелігенції – священиків та учителів. Так у нашому селі Дошниця серед білого дня банда польських шовіністів розстріляла греко-католицького священика о. Миколу Ліськевича (1904 р. н.), а вчителів Іллі Хом'яку чудом вдалося втекти та врятуватися від смерті. Другий, православний священик о. Біччук (прибл. 1900 р. н.), ще раніше виїхав на Полісся, ближче до батьківських осель, але і там, разом із дружиною був не просто вбитий, а закатований. Тільки син Олег залишився живим, бо в цей час його не було вдома.

Гори Карпати були добрим природним опорним пунктом, тому німецькі солдати вирішили там побудувати надійні позиційні спорудження. Щоб цивільне населення не перешкоджало солдатам робити свої справи, а також підтримувати партизанів, вони влітку, протягом одного дня 1944 року, вигнали із своїх домівок мешканців декількох стратегічних сіл: Дошниця, Гальбів, Явіря, Котань та інших. За дві години ми всі вже були вишикувані під супроводом солдат на дорозі, що вела до села Святкова Велика. Коли ми організували велику колону, то по нас почали стріляти із гармат радянські солдати; лінія фронту проходила близько – в декількох кілометрах. З гірських спостережних пунктів нас було видно як на долоні. По нашому селу часто стріляли, але то по наших ворогах, бо ми ховалися у

Нам було дозволено взяти з собою тільки одну корову, воза та коня, чим прив'язали селянина до колони, як до похідної домівки, щоб він не міг нікуди втекти. Через пару днів нас пригнали до розподільчого пункту села Кленчани біля міста Горлиці. Там нас посортували по працездатності, забрали корови, вози, коні, та з тлукачами у руках посадили у товарні вагони і повезли до Німеччини: спочатку до міста Розенберг, де розподілили по районах, а згодом перевезли у концтабір біля міста Гляйвіц. У цьому концтаборі були два окремих бараки з євреями під посиленою охороною та біля шести бараків з огорожею із радянськими полоненими солдатами. Нас цивільних, розмістили в дерев'яних бараках під загальною охороною. Батьків та мою старшу сестру ввели працювати на ремонтний завод, а ми, малолітки, працювали в таборі, підтримуючи порядок. Життя було тривожним та напруженим, а деколи й обнадійливим, особливо, коли були нальоти англійської й американської авіації. Наш концтабір не бомбили, тільки заводи. Налёти були такими потужними, що навіть німецькі зенітки не наважувалися по них стріляти, а ми, дітлахи, любувалися, бо бачили визволителів. У таборі я освоїв перші навички маркетингу. Батьки приносили із заводу перстені, які виготовляли військовополонені із кольорових металів, а я у вільний час умудрявся виходити до села і міняв їх на карточки, на які можна було придбати в магазині хліб. Таким чином, і ми, і полонені мали добавку до цієї скупої порції, що нам виділяли.

Однак, фронт приближався і, коли вже було чути гуркіт канонад, німці почали наводити порядок і в нашому концтаборі. Спочатку вивезли євреїв, пізніше полонених солдат, а коли уже війна проходила в місті Гляйвіц, нам запропонували покинути табір і виїхати на Захід. Два бараки, в яких залишилися хворі євреї, були облиті бензином і підпалені. Хто старався врятуватися – був розстріляний. Ми настільки злякалися, що вночі почали тікати і ховатися по селах. Там було багато порожніх хат, де жили німецькі офіцери та чиновники, які раніше повтікали на Захід. Місцеві жителі були перестрашені, але ніхто нас не видав воєнній комендатурі. Бо у місті не стихали ні вдень, ні вночі. Одного вечора все стихло, і зранку на вулицях ми вже побачили радянські танки. Ми чомусь дуже боялися, що німецькі солдати ще можуть повернутися, тому почали тікати додому. Їхали на чім попало, бо поїзди ще не ходили. Спочатку роздобули воза та коня. Однак через пару днів подорожі «визволителі» забрали наш транспорт, тому ми вимушені були проситися на попутні військові вантажні автомобілі, розплачуючись

Хреста в парку Національного музею в Тернополі на місці Лемківської церкви-музею. 2010 р.

ЛЕМКИ – СКЛАДОВА СВІТОВОГО УКРАЇНСТВА

23-25 червня 2010 року в Національному університеті "Львівська політехніка" Світова федерація українських лемківських об'єднань разом із Міжнародним інститутом освіти, культури та зв'язків з діаспорою провела секцію "Лемки як складова світового українства" у рамках III Міжнародного конгресу "Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проєкція в майбутнє".

У роботі лемкознавчої секції взяли участь 17 делегатів конгресу та понад 30 почесних гостей. На першому засіданні голова СФУЛО В. Ропецький порушив питання ролі Світової федерації українських лемківських об'єднань у ствердженні українських національних інтересів, а голова ВУТЛ О. Венгринович охарактеризував роботу Всеукраїнського товариства "Лемківщина" як осередку збереження матеріальної та духовної культури лемків і перспективи його розвитку.

С. Криницький охарактеризував правові основи Угоди про евакуацію українців з Польщі 1944 року; І. Щербя описав життя лемків в Україні та світі після депортації; С. Федина наголосила на ролі та місці світової лемківської громади в політико-культурних процесах України.

Доповіді М. Жироша (Угорщина), М. Мушинки (Словаччина), П. Шафрана (Польща) репрезентували сучасну ситуацію щодо лемків в Угорщині, Польщі, Словаччині, Сербії; детально охарактеризовано народну і церковну архітектуру Сербії у викладі М. Цапа (Сербія). У доповіді "Лемки як нащадки Великої Хорватії" С. Семенюк скрупульозно, з факховими посиланнями на різні історичні джерела висвітлив невідомі ще досі історичні пластів – І тисячоріччя після Різдва Христового. А підтвердженням цьому стала музикознавча доповідь Я. Бодака, у якій на основі музичного фольклору лемків доведено спадковність із білими хорватами.

Інші доповіді стосувалися лемківських постатей: І. Калинець говорив про національне виховання відомого поета Б.-І. Антонича вдома і в школі; І. Красовський наголосив на найважливіших моментах з біографії та на науковому доробкові історика та етнографа Ю. Тарновича; Л. Яремкевич охарактеризувала життя і діяльність європейських медиків - вихідців із Лемківщини. Г. Щербя говорила про відзначення 70-річного ювілею української Учителівської семінарії у м. Криниця на Лемківщині, окреслила значну кількість постатей - випускників цього

навчального закладу і наголосила на коло-сальній ролі Криницької семінарії, яка б сьогодні мала слугувати стабільним культурно-освітнім осередком лемків.

О. Кровицька здійснила детальний аналіз праць І. Верхратського у царині вивчення лемківського діалекту, які допоможуть чітко окреслити загальні принципи до розуміння мовної картини світу лемків. М. Гнатюк ґрунтовно охарактеризувала мовознавчі праці щодо вивчення північнолемківського говору - унікального архаїчного українського діалекту, який історико-політичних обставин зазнає змін, адже його носії через депортацію понад 60 років перебувають у розпорошенні по різні боки українсько-польського кордону та по цілому світові.

На секції Г. Русин звернула увагу на лемківські родинні традиції та їхнє виховне значення на розвиток особистості; О. Фабрика-Процька - на збереженні національних традицій на міжнародних фольклорних фестивалях.

Висновком секції стали такі думки делегатів:

1. Ми - титульна нація, ми - етнічні українці - нам треба пильнувати своє.
2. Попри складну історичну долю народна пісенність лемків існує в живому побутуванні і є складовою частиною сучасної мистецької культури, зокрема на естраді.
3. Молоде покоління треба зацікавити українською культурою, лемківською зокрема, виховувати на національному підґрунті.
4. Усі дослідження, що стосуються лемківської проблематики, поставити не лише на факхову основу, а й застосовувати наймодерніші досягнення техніки для якнайповнішої її фіксації.

Учасники секційного засідання одноставно погодилися на необхідності подальшого проведення засідань, семінарів, наукових зустрічей, конференцій з метою не лише згуртувати науковців різних галузей знань, котрі вивчають лемківську тематику, а й поглиблювати, пропагувати актуальні на сьогодні лемківські ідеї.

Жваве обговорення доповідей, актуальність порушених проблем, зародження нових цікавих ідей та планів стало логічним завершенням лемкознавчої секції на III Міжнародному конгресі діаспори.

Мирослава ГНАТЮК,
член Секретаріату Президії СФУЛО,
м. Львів.

розі, що вела до села Святова Велика. Коли ми організували велику колону, то по нас почали стріляти із гармат радянські солдати; лінія фронту проходила близько - в декількох кілометрах. З гірських спостережних пунктів нас було видно як на долоні. По нашому селу часто стріляли, але то по наших ворогах, бо ми ховались у підвалі, а тут я відчув, що стріляють у мене, в моїх батьків - що було боляче та страшно. Через деякий час вони зрозуміли, що це не військова, а цивільна колона і перестали вести вогонь.

дуже боялися, що німецькі солдати ще можуть повернутися, тому почали тікати додому. Їхали на чім попало, бо поїзди ще не ходили. Спочатку роздобули воза та коня. Однак через пару днів подорожі "визволителі" забрали наш транспорт, тому ми вимушені були проситися на попутні військові вантажні автомобілі, розплачуючись самогонкою, яку необхідно було випрошувати у сільських жителів.

Далі буде.

Незабуте Босько

*Знов гуртуємось в коло родинне,
Знову Босько у всіх на вустах,
Знову батьківська пісня прилине,
Наче гордий нескорений птах.*

Люба Проць

Уже в'яте поспіль колишні жителі-лемки села Босько Сяноцького повіту чисельно відвідують рідний батьківський поріг, рідну Лемківщину - наш втрачений край. Ці візди приурочені Храмовому празнику (кермешу) в селі - Різду Пресвятої Богородиці.

Вперше ми відвідали рідне село громадою понад 150 чоловік. Цьому передувала річна копітка праця: наведено поряток на цвинтарі, поставлено і посвячено пам'ятний хрест на місці, де стояла церква, що була розібрана у 1953 р., впорядковано церковну площу, частково відновлено сходи, які вели з гостинця до церкви. Рік тому на церковній площі було поставлено і посвячено фігуру Матері Божої, на місці, де стояла колишній дзвіниця.

*О, Мати Божа в Боську на узвишші,
Ти знову нас береш під свій покров,
Коли ж поїдем в молитовній тиші,
Сон вічний предків берегтимеш знов.*

Кожна поїздка супроводжувалась виконавчими роботами, які ставила перед собою громадська організація «Бощани». Віддаючи шану предкам, нащадки несуть у вічність тугу за рідним краєм. Цьогорічна проща на «клаптик» рідної землі своєрідна «з журбою радість обнялася».

*До нащадків село усміхнеться,
Віслок гуркотом хвиль привітат...
Знову село до купи збереться,
Що нам відстань і довгі літа!
Ми прийдемо на рідні подвір'я,
Знов пройдемося в полі і сад,
А над нами роки, як сузір'я,
І немає дороги назад...*

Радість нової зустрічі з одного боку, поєдналася із журбою - з іншого. На початку Другої світової війни, 10 вересня 1939 р. в селі сталася

трагедія. При досі невиявлених обставинах було вбито 21 ні в чому невинну людину, 14 з яких були українці. Серед них і парох села - отець Михайло Величко (батько відомого пізніше різьбяр Осипа Величка), який влав від німецької кулі, чи не першим. Ця трагедія поклатла початок ще більшій за декілька років - депортації з рідних земель. Минулого року до цієї події «Бощани» коштом організації та родини священика поставила надгробний пам'ятник отцю Михайлу Величку, а на братській могилі загиним односельчанам - Хрест із меморіальною таблицю.

Після Богослужіння на церковній площі, яку відправили Володимир Кожуна та о. Володимир Козак за участю місцевого священика Анджея Гіля, було відправлено панакхиду на могилі о. Величка і посвячено пам'ятник та пам'ятну таблицю жертвам німецької окупації.

Про трагічний недільний день розповів Ярослав Козак, виступив зі споминами Іван Кравцовський - приятель о. Величка, який неодноразово бував у Боську. Із спогадами про священика поділилася Марія Цуп, яка дитиною часто бувала на плебанії.

Правнучка Романна Петріна висловила щиру подяку бощанам за пам'ять про її прадідуся і парох. Вона поділилася споминами про о. Михайла, які збереглися в родині і передаються з покоління в покоління.

У цих урочистостях, як і кожного року, брала участь влада села в особі вїта Маріуша Балабана та колишнього вїта Броніслава Жолкевича, які сприяють нашим відвідинам села та задумам організації і виконанням робіт.

На таких подіях присутні і місцеві жителі, у тому числі й ті, які підтримують родинні зв'язки. Треба зауважити, що з кожним роком число їх збільшується.

Вийжджали з рідного села під вечір, із почуттям виконаного синівського обов'язку, з глибоким переконанням у душі у правильності вибраного шляху, з вірою в те, що робимо, з теплом у серці та з надією на ще не одну зустріч. Бо, як сказала Леся Українка: «Діла без віри мертві суть».

Миرون ТЕПЛИЙ.

ПЕРЕЗЕРАМЕ СТАРЫ ЗНИМКЫ

ЛЕМКІВСЬКИЙ
СЛОВНИК (74)

Зобрав і впорядкував Ігор ДУДА

«Выдыль Чытальни ім. М. Качковскогo. Театр.(альний) Кружоск
і Оркестра вь Тыльчи». (1914 р.)

Петро МУРЯНКА

СОН

Снів ся мі дідо той ночы
ішов гу Убочы
ярувати

Быдлята
лінивы тугы быци
постукуючы
тягли гори выгоном віз

дармо

Рушыв
яйце прикрыв скыбом
а на ню
хлібусь аркісяний зложыв

Гей Стеів гей Ружыв
Гей

Росний мі хлібе
як ліс
як ліс мі пахний

рідном бесідом

Де очы не зверну
Де не піду
там тін твоіх верхів
іде моім сьлідом
небом захмареным тягне

спомины
докарят
проклинат

Гей сейкы
гей мой

ЛЕМКІВСЬКИ ЗАГАДКИ

Бабске ремесло, чорным обросло, а по-
середині – дзюра. *Горнец*
Без коріня і без цвѣту – служыт цылому
свьту. *Силь*

Взимі ся біліє, на яри зеленіє, влѣті
цвите, восени жовтіє. *Поле*

В кутику стояти мушу, кроком ся не ру-
шу, в зимі ем шануваний, в лѣті – забы-
тий! *Дед*

дурисвѣтський – дурисвѣтський, -ка, -ке
дурити – циганити, -ню, -ниш; махлюва-
ти, -юю, -юєш; дурити, -рю, -риш; обма-
нюва́ти, -юю, -юєш (*когось*)
дурман звичайний – ко́лю(я)к, колю́ка, ко-
лю(я)чник

дурний – бортакува́тий, глупий, глупі-
павий, гупий
дурниця – бздурá, глупо́та, -ы; глупство;
тел(ре)фе́нькы

дурнішати - бараніти, збараніти, -ію, -ієш;
глупіти, -ію, -ієш (*втрачати розум*)

дуття - дутья

дути – 1. дмуха́ти, фукáти, хухáти, -ам,
-аш (*на щось*); 2. поривисто ~ пурха́ти
(*про вітер*); 3. с(ш)марка́ти-ся (*носом*)

дутися – пучы́ти-ся

дутиш – гáрлач

дух злий – 1. біс; 2. маму́на, -ы (*в образі
жінки*)

духи – парфуми, -ів

духівник – духо́вник

духм'яний – пахнячий

духовка – братру́ра, -ы; бадру́ра, ру́ра,
су́шня (*піч для смаження*)

духота – заду́ха, -ы

душ – на́триск, -у

душити – дусити (душу, дусиш)

душно – па́рно, спа́рно

дюбель – шып, -у (*для шурупів*)

дюйм – цаль, -ля (2,539 см, міра довжини)

дядьків – стрийків, стрыків

дядько – 1. стрийко, стрык; стрий, -я (*по
батькові*); 2. уйко, вуй, вуйко (*по матері*)

дяк – жак, дяк; дячок, -чка; дзі(и)як; дак,
зыяк

дяківка – жаківка, -ы; дяківня, -і
дякувати Богу! – хва́ла Бо́гу! хвалити
Бо́га!

дятап – 1. жовна, -ы; до́вбак(р), до́вбаль;
жо́нва, -ы; 2. дзьобáк, дзьо́гла́док,
дзьо́(с)глик; гльо́гач, ковтаниця, к(т)об-
тач, колóтач; підялі́вчак, чмо́вх (*строка-
тий*)

дячиха – жакóва, дякóва, -ой

дыоготь – де́(о)готь; шмір, -у; смаро-
видло

Е

егоїзм – самолю́бство; собкóвство

Снів ся мі дїдо той нощі
ішов гу Убочы
ярувати

Быдлята
лінивы тугы быци
постукуючы
тягли горі выгоном віз
а за ним
плуг завлаканий

Дїдо очами небо міряв
без гуныку обыряв
яйце в кышени
на хліб сьвіжо влечений
позерав

Сьвіт весном натхнений
розсыпав ся
зазеленів
Пригоршчачи гытрав
тепле проміння
жытя насія

А смужка під Убічу
здавало ся
сама кличе

Подже-ле газдо гу мі
так ем тя давно не виділа
ждала ем
тужыла

Земле землице
зітхнув дїдо
я знам што мя кличеш
рідна
найкрашша найдорожша
понад други

Плуг до смугы запятий лишыв
взяв яйце до жмені
з іменом Господа
яв каркы чухати быдлятам
штоб ся не робили
болякы од ярма
штоб ся сейкы не душыли

хлоубсь аркісянни зложыв
Гей Стеів гей Ружыв
Гей

Росний мі хлібе
як ліс
як ліс мі пахний
хлібе

Не піду другіраз за море
тебе смужко моя буду орав
тебе полов сьіяв
з тобом буду плакав
з тобом сьміяв

Не піду за море
другіраз

Гей Стеів гей Ружыв
враз
складом
Гей

Пребач мі землице
што-м як потурнак невірний
сьвітами пішов
тебе лишыв
Рідна

Я думав што-м бідний
і голий як Лазар
світ мя заманив
талярами

Коли мі вітер в очы загнав
тугу
і слезу нагнав
солену гірку
як моря вода
я знав уж што-м тя продав
марно

Не найду другой
такой
де бы мі потік черкав
ліс шумів
камін чеберкав

іде моім сьлідом
небом захмареным тягне
спомини
докарят
проклинат

Гей сейкы
гей моі
складом
Гей

Не зато-м до тя вернув
земле
што-м з кырвю выплював
груди
не зато
Лем зато што-м тя любив
до болю любив

Пребач мамичко
нерозумной дітины провину
Пребач

І натхний мое покоління
штоб так кохало твоі верхы
штоб так як я кохало
купу каміня

Гей Стеів гей Ружыв
Гей...

І погнав дїдо сейкы складом
з душою на чепігах

Туман очы розмареных моіх
сьлід за дїдом стелив
смужком лігав
аж вкryw морскою
што го николи свитаня не
двигат

Завмер в днешности
замінив в купу каміня
дідове покоління

Загорода. – Зиндранова,
Польща. – 1997. - №1 (12) –
С. 17.

сьвіту. Силь
Без коріня і без цвїту – служыць цылому
Взимі ся біліє, на яри зеленіє, вліті
цвите, восени жовтіє. Поле

В кутику стояти мушу, кроком ся не ру-
шу, в зимі ем шануваний, в літі – забы-
ваний! Пец

Два брата втікают, а два діганяют.
Колеса в возы

Зымав не зьвіря, оскуб не піря, а зыв –
не мянса. Рыба

І вден, і вночы вытрішчат очы. Выгляд
(вікно)

Іде през лїс – не трїсне, іде през воду
– не плюсне. Місяц або сонце

Іде баба з гір, несе на собі сто скір.
Цебуля

Купив коня без оґона, пришов домів –
оґін дома. Ігла і нитка

Ма зубы, а не іст. Борона
Маціцьке, кривіцьке – цыле поле
перелетит. Серп

Мотовило попід небеса ся вило. Дым з
хыжы

Невідомий дух зошмарив з головы ка-
пелюх. Вітер

Не луп мя до живого, бо помагам од
злого! Чесник

Не ма ніг ани рук, ани очы, а на дерево
скочыт. Хмель

Не роджене, но кшчене, на високу гору
вы саджене. Дзвін

По поли лїтат, а дома спочыват.
Борона

Повний царочок білих курочок, а медже
німа – червений когутічок. Зубы а язык

През ден лїтат по хыжы, а гвечер лїгат
під лавку. Мітла

Пришла панна в червенім кабаті, як ей
роз берали, вшыткы над ньом плакали.
Цебуля

Сива корова по полю рычала: пришла
домів – молока не дала. Коса

Сивий кін мече пред собом білий гній.
Млин або жорна

Сын в церкві каждый ден, а отец нігда
не быв і не буде. Ядловец

тий)
дяхиха – жакóва, дякóва, -ой
дьоготь – дé(о)готь; шмір, -у; смаро-
видло

Е

егоїзм – самолюбство; собкóвство
егоїст, егоїстка – самолюб; еґоїста, еґоїс-
тка, -ы

едельвейс – шарóтка, -ы
Едем – зéмний Рай, -ного ... ю

еквівалент – одповідник, рівнова́жник
екер – кутóмір

екіпаж – обса́да, залóга –ы
екзамен – іспит, еґ(к)зáмін, -у; мату́ра, -

ы (на атестат зрілості)
екзаменува́ти – выпробува́ти; еґзамі-
нува́ти, -ую, -уєш

екзекуція – выконáня
екземпляр – примі́рник

економ – управите́ль, -ля
економити – шчади́ти, -джу, -диш

економний – ошча́дливий
екран – засло́на, -ы

екскурсія – выщес́чка, -ы
експлібрис – книжкóвий знак, -вого ...ку

експедиція – выпра́ва, -ы
експерт – прóбант (досвідчена людина)

експлікація – пояснѐня; експліка́ція, -іі
експлуатація – выкористáння

експонувати – выставля́ти, -ям, -яш; по-
казува́ти, -ую, -уєш

експорт – вывіз, -вóзу
експресія – выразнѐсть, -но́сти

екстра – ліпший (сорт товару)
екстракт – вытяжка, -ы

екстремальний – крайнѐй, -ня, -не
елегантний – елеґа́нцкїй, -ка, -ке; згра́б-
ний; шыкóвний; стрóйний, -на, -не

електрика – електрика, -ы
електоробритва – машы́нка до гольі́ня

(машы́нка для гоління)
электролампочка – жарі́вка, -ы

електростанція – електрóвня, -і
Еллада – Гелла́да, -ы

еллінізм – гелліні́зм, -у
елліністичний – гелліні́скїй, -ка, -ке

Далі буде.

**Лемку! Маи бесїдувати, гварити, мовити, повідати,
радити, речы, гадати.**

Втовди лем будеш собом і шанувати Тя будут Люде.

“Дзвони Лемківщини” -

часопис Всеукраїнського Товариства “Лемківщина”

Наша адреса:

46001, м.Тернопіль, бульв. Т.Шевченка, 21, тел. 52-29-93.

Реєстраційне свідоцтво ТР 145

Замовлення № 409. Тираж 1000

Обсяг 1 друк. арк. Друк офсетний.

ТзОВ “Терно-Граф”, м.Тернопіль, вул. Текстильна, 18. Тел. 52-28-79, 52-28-97

Редактор Ігор ДУДА

Редакційна колегія:

Парасковія ТРАЧ - відповідальний секретар, Олександр ВЕНГРИНОВИЧ (Тернопіль),
Степан КРИНИЦЬКИЙ (Івано-Франківськ), Володимир РОПЕЦЬКИЙ (Львів).

Комп'ютерний набір і верстка - Тарас ВАШКІВ.

Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакційної колегії.

Відповідальність за достовірність фактів несе автор публікації.

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.